

u dvoje, nego doista »dijalog« — gdje se na istu stvar gleda iz različitih kutova i istovremeno osvjetljuje tu stvar s više reflektora, kako bi totalitet neke istine došao u prvi plan te spriječio, što je više moguće, onaj logički »pars pro toto«, tj. uzimanje »dijela za cjelinu«, čime se najviše griješi u međuljudskim odnosima. Bilo bi vrlo korisno za kršćanstvo kada bi što veći broj kršćana, bogoslova i nas svećenika uzeo kao svoj životni motto i lozinku — pravilo: dati se — u dijalogu — korigirati razlozima, i pokušati — u dijalogu — druge ljude korigirati razlozima, preodgojivši sebe da u prvom redu »služimo Istini«, a ne da istina u prvom redu »služi nama«.

O JEZIKU »NOVOG ZAVJETA« KRŠĆANSKE SADAŠNJOSTI (I)

Dr. Karlo Kosor

NOVI ZAVJET s grčkog izvornika preveli **Bonaventura Duda i Jerko Fućak**, Kršćanska sadašnjost, Zagreb 1973, 3. izdanje Zagreb 1976.

I

Autori prijevoda dr. Duda i dr. Fućak¹ zamolili su me 22. svibnja 1973. u ime svoje i u ime Kršćanske sadašnjosti da s jezične strane ocijenim njihov prijevod. Njihovoj molbi nisam mogao odmah udovoljiti, na što su me oni ponovno zamolili 30. svibnja iste godine da to učinim kad stignem. Molbi se nisam mogao oglasiti. Međutim, nastale su nove zapreke. Prijevod sam ipak uspio pročitati i prikupiti bilješke. Pretprošle godine (1976) mislio sam ih srediti i napisati ocjenu. Uto sam čuo da je dr. fra Gracijan Raspudić poslao uredništvu »Službe Božje« u Makarskoj opširnu ocjenu o **DF** prijevodu s molbom da bude objavljena u tom pastoralno-liturgijskom časopisu. To me činilo da sam odustao od sređivanja svojih bilježaka. Odlučio sam počekati dok ocjena bude objavljena. Pomislio sam: Možda će u njoj biti izneseno sve što se ima reći o prijevodu, tako da meni neće biti potrebno truditi se oko sređivanja mojih bilježaka.

Ocjena dr. Raspudića već je u cijelosti objavljena u tri broja »Službe Božje« prošle godine.² Kao pismoznanaac i dobar poznavalac Svetog pisma dr. Raspudić se osvrnuo ne samo na hrvatski jezik prijevoda nego i na sam prijevod s obzirom na njegov odnos prema grčkom originalu. Iznoseći jezične i stilske nepravilnosti u jeziku prijevoda, istakao je pozitivne i negativne strane prijevoda. Po njegovu mišljenju **DF** Novi zavjet je »originalan i nov prijevod«, u kojemu, uz »priličan broj ukupnih nedostataka«, ima »izvanredno uspješnih strana«. Jedna od najboljih strana prijevoda jest njegova »rijetka vjernost izvorniku«. Prema tome, **DF** prijevod »znači velik korak naprijed« u prevođenju NZ na hrvatski jezik. Svoje primjedbe ocjenjivač je iznio, kako sam ističe, »dobronamjerno i hladno, ali bez pridržavanja, kad se tražila jasna riječ«.

Dok se dr. Raspudić kritički osvrće na cijeli Novi zavjet **DF**, dotle su se prije njega neki kritičari osvrnuli samo na neke njegove perikope. Tako je o. Radogost Grafenauer iznio neke kritičke primjedbe na **Nedjeljna čitanja C**,³ među kojima se nalazi velik broj perikopa Novog zavjeta, prevedenih od **DF**, koje su u 99 posto slučajeva identične odnosnim tekstovima u izdanju

¹ Unaprijed: **DF**.

² Gracijan Raspudić, Osvrt na prijevod Novog zavjeta, Služba Božja, Makarska 17/1977, br. 1—3.

³ Neke kritičke primjedbe uz lekcionar za godinu C, Služba Božja, Makarska 11/1971, br. 3.

Novog zavjeta Kršćanske sadašnjosti. Za razliku od Raspudića Grafenauer je napisao svoje kritičke primjedbe impresionistički, u polemičnom tonu, ne nalazeći u prijevodu ništa pozitivno. Iz njegove ocjene doznajemo da su se »toliki svećenici« tužili na prijevod i na njegov jezik. Među njima i nadbiskup dr. Smiljan Čekada, koji je na molbu o. Grafenauera napisao uvod u njegovu kritiku. Nabiskupu Čekadi u Nedjeljnim čitanjima B i C nije se svidio jezik jer je u njemu naišao na nešto što mu je vrijeđalo jezični osjećaj.⁴ S jezikom lekcionara nije bio zadovoljan ni bibličar dr. fra Ljudevit Rupčić, smatrajući ga da nije »ni pučki ni književan«.⁵

Pri pisanju svoje ocjene dr. Raspudić je, kako sam kaže, ima na pameti želju banjalučkog biskupa mons. Pichlera kao predsjednika »Nacionalne liturgijske komisije za hrvatsko jezično područje« da u svojoj ocjeni iznese »zamjerke, ispravke ili prijedloge« za konačan prijevod liturgijskih tekstova, u prvom redu »Reda mise«. To je vjerojatno razlog zašto se nije više i približe osvrtao na jezične i stilske prednosti DF prijevoda u odnosu prema prijašnjim prijevodima.⁶ U svojoj opsežnoj kritici nije iznio ni neke jezične nedostatke koje je trebalo svakako iznijeti, a neke je iznio koje nije trebalo iznositi. U svom osvrtu želim istaknuti jezične i stilske prednosti DF prijevoda u odnosu prema prijašnjim prijevodima i navesti neke nedostatke od kojih mnoge nije naveo ni dr. Raspudić ni o. Grafenauer.

II

Tko je bez primisli i polako čitao DF prijevod i pri tome ga uspoređivao s prijašnjim prijevodima NZ,⁷ mogao je steći dojam da su prevoditelji nastojali uzvišenim božanskim mislima naći u hrvatskom jeziku što adekvatniji izraz i da su s obzirom na dosadašnje prijevode u tom bolje uspjeli od prijašnjih prevoditelja. Za razliku od prijašnjih prijevoda, njihov je prijevod sažetiji, izraz plastičniji i više odgovara snazi i sadržaju božanske objave. Da to postignu:

1. Više puta ispuštaju glagol **reći** ili njegov sinonim i radnju izriču prezentskim futuroom: »Isus će im: 'Ne treba da idu...!'« (Mt 14, 16). Drugi prevoditelji toga ne čine: **Z** ima: »Isus im **reče**...« — **Š** i **B**: »Isus im odvrati...« — Drugi put ispuštaju glagol **ići** ili gl. slična značenja. **DF**: »Učitelju, za tobom **ću** kamo god ti pošao« (Mt 8, 19), **Z**: »Učitelju, ja **ću poći** za tobom...« — **Š**: »Učitelju, **hoću da idem** za tobom...« — **B**: »Učitelju, ja **ću te slijediti**...«

2. Drugi put, za razliku od svojih prethodnika, mjesto vremenske rečenice upotrebljavaju glagolski prilog sadašnji: »**Prolazeći** uz Galilejsko more, ugleda dva brata« (Mt 4, 18). **Z**: »**Kad je Isus išao** pokraj mora Galilejskoga...« — **Š**: »**Kad je išao** pokraj mora Galilejskoga...« — **B**: »**Kad je Isus prolazio** pokraj Galilejskog mora...« — Ili glagolskim prilogom prošlim: »**Vidjevši to** Šimun Petar, pade do nogu Isusovih« (Lk 5, 8). — **Z** i **Š**: »**Kad to vidje** Simon Petar,...« — **B**: »**Kad to vidje** Šimun Petar,...«

3. Nekada vremensku rečenicu skraćuju vremenskim prilogom: »**Uvečer** bijaše Isus za stolom s Dvanaesticom« (Mt 26, 20). — **Z** i **Š**: »**Kad bi uveče**,...« — **B**: »**Kad bi uvečer**,...«

⁴ N. dj., str. 133.

⁵ Usp. Biblijski razgovori, Veritas, Zagreb 6/1971, str. 153. Prema: Jerko Fućak, Šest stoljeća hrvatskoga lekcionara, Zagreb 1975, str. 345.

⁶ Služba Božja, Makarska, 17/1977, br. 1, str. 81.

⁷ Ovdje mislim na tri naša najpoznatija prijevoda: Prof. dr. Franjo Zagoda, Sveto pismo Novoga zavjeta, I. dio: Evanđelja i Djela apostolska, Zagreb 1938, II. dio: Apostolske poslanice i Otkrivenje, Zagreb 1939. Oba u izdanju Hrvatskoga književnog društva sv. Jeronima u Zagrebu. — Dr. Ivan Ev. Šarić, Sveto pismo. Novi zavjet, Sarajevo 1942. — Biblija, Stari i Novi zavjet. Novi zavjet preveo dr. Ljudevit Rupčić. Izdanje »Stvarnosti«, Zagreb 1968. U osvrtu prvi se označuje kraticom **Z**, drugi kraticom **Š**, treći kraticom **B**.

4. Ispuštaju nekada glagol koji je sadržan u glagolu koji se navodi: »Ovo je uistinu, onaj o kom **proreče** Izaija prorok« (Mt 3, 3). **Z**: »To je onaj, na koga je mislio prorok Izaija govoreći«, — **Š**: »Na njega naime misli prorok Izaija, kad veli«, — **B**: »Ovo je, uistinu, onaj koga je označio prorok Izaija kad je rekao.« **DF** su ispusitili glagole: **govoreći** i njegove sinonime te glagolom **proreče** izrazili dvije riječi: **označio, rekao...**

5. Stežu dvije rečenice u jednu: »Sve ću ti to dati, ako mi se ničice pokloniš« (Mt 4, 9). — **Z i B**: »Sve ću ti ovo dati ako padneš ničice te mi se pokloniš«, — **Š**: »Sve ovo dat ću tebi, ako padneš ničice i pokloniš mi se.«

6. Izbjegavaju zavisne rečenice: »Ne boj se, Zaharija! Uslišana ti je molitva: žena će ti Elizabeta roditi sina. Nadjenut ćeš mu ime Ivan« (Lk 1, 13). Za razliku od **DF Z** ima: »Ne boj se, Zaharija, jer je uslišana molitva tvoja,« — **B**: »Ne boj se. Zaharija, jer je uslišana tvoja molitva.«

7. U složenim vremenima ispuštaju enklitiku pomoćnoga glagoga **biti**: »Bila ondje Isusova majka« (Iv 2, 1). — **Š**: »Mati Isusova bila je ondje,« — **B**: »Bila je ondje i majka Isusova.« **Z** ima imperfekt: »i ondje bijaše mati Isusova.« U navedenom primjeru **DF** ispustili su enklitiku **je**. U rečenici: »Ustat ću, poći k svome ocu i reći mu« (Lk 15, 18) ispustili su enklitiku **ću**. **Z** je ponavlja tri puta: »Ustat ću i poći ću k ocu svomu i reći ću mu.« Isto tako i **Š**: »Ustat ću, poći ću k ocu svome i kazat ću mu.« **B** je ima uz prva dva glagola: »Ustat ću, poći ću ocu svome pa mu reći.«

8. U nezavisno složenim rečenicama izbjegavaju veznike: »Dok je još bio daleko, njegov ga otac ugleda, ganu se, potrča, pade mu oko vrata i izljubi ga« (Lk 15,20). Njihovi prethodnici imaju po više istovrsnih veznika. **Z**: »... ugleda ga otac njegov, i sažali mu se, i potrčavši pade mu oko vrata i poljubi ga.« **Š**: »... i sažali se. Potrča mu nasusret, pade mu oko vrata i poljubi ga.« — **B**: »... opazi ga njegov otac, i sažali mu se te poleti, pade mu oko vrata i izljubi ga.«

9. U rečenici razmještaju riječi drukčije nego stariji prevoditelji. Tako u rečenici: »**Tele** ugojeno dovedite« (Lk 15,23) objekt je na provom mjestu. **Z** ga stavlja na 4. mjesto: »I dovedite ugojeno **tele**,« **Š** na 3. mjesto: »Onda dovedite **tele** ugojeno.« Isto tako i **B**: Dovedite ugojeno **tele**.«

10. Slično postupaju kad žele istaknuti duševno raspoloženje lica koje govori. Tako sluga obavješćuje starijeg sina svoga gospodara o povratku njegova brata: »Došao tvoj brat, pa otac tvoj zakla tele ugojeno, što sina zdrava dočeka« (Lk 15, 27). Njegove riječi zvuče ironično. To se ne može razabrati iz prethodnih prijevoda. **Z**: »Tvoj je brat došao, i tvoj je otac zaklao ugojeno tele, što ga je opet našao zdrava,« — **Š**: »Brat je tvoj došao... I otac je tvoj dao zaklati tele ugojeno, jer ga je opet dobio zdrava,« — **B**: »Došao ti brat — odgovori — pa tvoj otac zakla ugojeno tele, što opet ima sina zdrava.«

11. Neupravni govor pretvaraju u upravni govor: »Rekoše mu: 'Isus Nazarećanin prolazi'« (Lk 18,37), — »Tumačio je i izlagao: 'Trebalo je da Krist trpi i uskrsne od mrtvih'« (Dj 17, 3). Prva rečenica u **Z** glasi: »I javiše mu, da prolazi Isus Nazarećanin,« u **Š**: »Kazaše mu, da prolazi Isus Nazarećanin,« u **B**: »Rekoše mu da prolazi Isus Nazarećanin«. Druga u **Z**: »... tumačeći i dokazujući, da je trebalo da Krist pretrpi i uskrsne od mrtvih, u **Š**: »Pokažući i dokazujući da je trebalo da Mesija trpi i uskrsne od mrtvih,« u **B**: »... tumačeći i dokazujući kako je trebalo da Mesija trpi i uskrsne od mrtvih.«

12. Više puta dopunjuju neke glagole i pridjeve infinitivom drugih glagola i tako skraćuju rečenice. **DF**: »kralj uđe **pregledati goste**« (Mt 22, 11), **Z**: »da **pregleda goste**,« **Š i B**: »da **pogleda goste**.« **DF**: »Nisam više dostojan zvati se sinom tvojim« (Lk 15, 19), **B**: »da se **zovem tvojim sinom**.« **Š i B** imaju infinitiv kao i **DF**. **DF**: »Ta nisam došao **suditi svijetu**, nego svijet spa-

siti (Iv 12, 47), **Z**: »... da sudim svijetu, nego da spasim svijet.« Na isti način izražavaju se **Š** i **B**.

13. Izražavaju se pomoću prijedložnog objekta umjesto zavisnom rečenicom. **DF**: »Svi su išli na popis« (Lk 2, 3), **Z**: »I polazili su svi, da se popišu,« **Š** i **B**: »Svi su išli, ... da se upišu.«

14. Izražavaju se rečeničnim nizom umjesto zavisnim rečenicama. **DF**: »U gradu nekom bio sudac. Boga se nije bojao, za ljude nije mario« (Lk 18, 2), **Z**: »U jednom gradu bio je neki sudac, koji se nije bojao Boga i nije mario za ljude.« Jednako se izražava i **Š**. Za razliku od **Z** i **Š** **B** počinje rečenicu s imperfektom **Bijaše** i završava sa »nije držao do ljudi«. Inače se sa **Z** i **Š** slaže u svemu.

15. Služe se futurskim prezentom mjesto futuro. **DF**: »Evo, Gospodine, polovicu svog imanja dajem siromasima« (Lk 19, 8), **B**: »... dat ću siromasima.« **DF**: »Iz tvojih te usta sudim, zli slugo!« (Lk 19, 22), **Š**: »Iz tvojih ću ti usta suditi«, **B**: »sudit ću ti.«

16. Upotrebljavaju dvotočje ili crticu. **DF**: »... a vuk ih grabi i razgoni: najamnik je i nije mu do ovaca« (Iv 10, 12—13), — »Doista dođe Ivan — niti je jeo, niti pio, a govori se: Đavla ima! Dođe Sin čovječiji — jede i pije, a govori se: Gle, izjelice i vinopije« (Mt 11, 18—19). U prvom slučaju **Z** ima: »... vuk grabi ih i razgoni. A najamnik bježi, jer je najamnik i ne mari za ovce.« **B**: »... te ih vuk grabi i razgoni. To je zato što je najamnik i što mu nije stalo do ovaca.« U drugom slučaju **Z** piše: »... dođe Ivan, koji niti je jeo niti pio... Dođe Sin čovječiji, koji jede i pije...« — **Š**: »Ivan je došao: on nije jeo i nije pio... Sin čovječiji došao je, on jede i pije...« **B** se izrazio kao i **Š**.

17. Ponekad zavisnu rečenicu prevode jedom jedinom riječi. **DF**: »Lazar bijaše jedan od njegovih sustolnika« (Iv 12, 2), **Z**: »... što su bili s njime za stolom«, **Š**: »što su sjedinili s njim za stolom«, **B**: »što su s Isusom sjedili za stolom«.

18. Svjesno izbjegavaju tautologiju i pleonazam. **DF**: »Ipak iz Mileta posla po starješine Crkve« (Dj 20,17), — »Tada Isus prozbori mnoštvu i svojim učenicima« (Mt 23, 1). **Z** i **Š** u prvom slučaju imaju: »Iz Mileta posla u Efez neke ljude da mu dozovu starješine crkve.« U drugom slučaju **Z** se izražava poput **DF**: »Tada reče Isus narodu i svojim učenicima.« **Š**, naprotiv, izražava se opširnije: »Tada upravi Isus narodu i učenicima svojim ovaj govor«. **B** još opširnije: »Tada Isus održa besjedu narodu i svojim učenicima te im reče«.

19. Pojedine semitizme prevode u duhu hrvatskog jezika. U prvih 16-17 redaka 1. glave evanđelja po Mateju nabrajaju se Isusovi pređi po muškoj lozi. **Z**, **Š** i **B** izražavaju se u duhu semitskog jezika: »Abraham rodi Izaka, Izak rodi Jakova« itd. Takvo izražavanje u konkretnom, stvarnom kazivanju nije u duhu hrvatskog jezika. To su **DF** osjećali pa su se prema svom jezičnom osjećaju mnogo bolje izrazili: »Abrahamu se rodi Izak, Izaku se rodi Jakov«, itd. Semitizam se može upotrijebiti u slikovitom, pjesničkom tekstu.

Svi navedeni primjeri, kao i primjeri koji bi se mogli navesti, svjedoče nam da se prijevod **DF** Novoga zavjeta u izražajnom i stilskom pogledu izdiže iznad naša tri poznatija prijevoda **Z**, **Š** i **B**.

III

Međutim, ni prijevod **DF** nije bez nedostataka i mana. Kao svako ljudsko djelo, tako i on ima koješta što mu se s jezične strane može zamjeriti. Prije svega u njemu ima dosta rječničke građe koja je, u odnosu prema prijašnjim prijevodima, nova, neobična i djelomično pogrešna. Prema vrstama riječi može se podijeliti na imenice, pridjeve, glagole, priloge, prijedloge i veznike.

a. Imenice

U značenju lat. **doctrina** **Z**, **Š** i **B** kao i autori dvaju evanđelistara Vlašić⁸ i Žuvić⁹ imaju **nauka**. **DF** mjesto nje uzeli su **nauk** (Mk 1, 22; Rim 6, 17; 1 Tim 1, 10). Vjerojatno zato što se **nauka** u novije vrijeme sve više upotrebljava u značenju **znanost**, lat. **scientia**. No oni su se tako udaljili od uhodane prakse. **Potezić** (Mt 5, 18) pravilno je izveden deminutiv od **potez**, ali značenje riječi nije dovoljno precizirano: Može označivati bilo kakav mali potez perom po papiru ili po nečemu drugome. Krist je u svom govoru mislio na najmanje slovo u židovskom alfabetu, a ono je slično zarezu i grčkom slovu jota. Zato **Z**, **Š** i **B** upotrebljavaju grčku riječ jota. Imenica **njemak** kao da nije bila dobro poznata **DF** kad je u akuzativu jednine pišu **njemka** mjesto **njemaka** (Mt 9, 32). Stariji prevoditelji **Z**, **Š** i **B**, kao i priređivači evanđelistara **V** i **Ž**, upotrebljavaju **pokoj** u značenju mir. **DF** mjesto nje imaju **spokoj**, riječ koju upotrebljavaju neki suvremeni književnici, a nemaju je ni Akademijin Rječnik ni neki višejezični rječnici. **Bogohulstvo je** (Mt 12, 31) knjiška riječ. Nema je ni ARJ.¹⁰ U rečenici: »... rekne li tko **bogohulstvo** protiv Duha, neće se oprostiti«, ne stoji dobro. Riječ znači »huljenje Boga«, a Duh Sveti je Bog, odnosno treća osoba presv. Trojstva. Rečenica bi se mogla raščlaniti ovako: Rekne li tko hulu na Boga protiv Duha Svetoga, neće mu se oprostiti. **Nedoumica** (Lk 8, 7) riječ je skovana prema ruskoj imenici **nedoumenije**. Od nje su bolje naše hrvatske riječi: **neodlučnost**, **zbunjenost**, **zabuna**, **sumnja**. Pa i sam izraz »te se nađe u **nedoumici**« nije najbolji. Bolje zvuči **Z** izraz »zbunio se« i **B** izraz »uznemirio se«. **DF** upotrebljavaju imenicu **krst** (Mk 1, 4) i **krštenje** (Mk 1, 9) u istom značenju. Budući da **krst** ima višestruko značenje, za označivanje krsnog obreda u pravom i prenesenom smislu bolji je termin **krštenje**, jer se u prošlosti češće upotrebljavao, a i danas se češće upotrebljava. Pogotovo, kad su ga upotrijebili stariji prevoditelji Novog zavjeta.

Imenica **truplo** (Lk 17,37) u štokavpskom narječju znači »panj, donji dio stabla«, onda i »životinjsko i čovječje mrtvo tijelo bez glave i nogu«. Mjesto truplo štokavci imaju riječ **leš**, **lešina** i **strvina**. **Z**, **Š**, **B** i **V** imaju **strvina**, **Ž** **lešina**. Imenica **spust** dobra je, ali slabo poznata knjiška kovanica. Od nje je bolja **obronak** (**B**). Knjiška je kovanica i **prohtjev** (Lk 23, 25). Mjesto nje **Z** ima **samovolja**, **Š**, **B**, **V** i **Ž** **volja**. U značenju **patrijarh** **DF** imaju **radozačetnik** (Dj 7, 8—9). Čini mi se da je ta kovanica suvišna. Riječ **patrijarh**, iako grč. podrijetla, dobro je poznata širom krugu vjernika. Ako je ona prevedena, onda je trebalo prevesti i **apostol** i neke druge riječi stranog podrijetla. **Žalovanje** (Dj 8, 2) upotrebljava se u značenju »izražavanja sućuti« ili u značenju »žalba, tužba protiv nekoga«. Stoga mi se čini da nije dobro upotrebljena u značenju »veliki plač« (**Z** i **Š**) i »posmrtna žalost« (**B**).

Knjiške su kovanice: **šatorar** (Dj 18, 3), **srebrar** (Dj 19, 24), **bodežar** (Dj 21,38). Prvu su upotrebljavali neki pisci 19. st. Od prevoditelja NZ Zagoda. Druge dvije, kako se čini, načinjene su za **DF** prijevod. Umjesto **srebrar** **Z**, **Š** i **B** imaju **srebrnar**, a umjesto **bodežar** **Z** »sikarij«, **Š** »hajduk«, **B** »razbojnik«. Drugi dio složenice **zaklinjavac-potukač** (Dj 19,13) nije dobar. Načinjen je od glagola **potukati se**, koji ne postoji. Postoji **potucati se** i imenica **potucalo**. U prijevodu **DF** naročito upadaju u oči riječi načinjene s prefiksom **su**: **susvjedok** (Rim 9, 1), **suzajedničar** (Rim 11, 17), **suuznik** (Rim 16, 7), **sustarješina** (1 Pet 5,1), **suizabranica** (1 Pt 5,13), **sutijelo** (Ef 3,6) itd. Za neke se od njih može reći da su nezgrapne, za druge da su suvišne, a za neke

⁸ O. Petar Vlašić, Evanđelistar, to jest epistole i evanđelja preko sve godine po novom rimskom misalu, Dubrovnik 1921. Unaprijed: **V**.

⁹ Prof. dr. Nikola Žuvić, Čitanja i evanđelja na nedjelje i blagdane u crkvenoj godini, Zagreb 1940. Unaprijed: **Z**.

¹⁰ ARJ = Rječnik hrvatskoga ili srpskoga jezika na svijet izdaje Jugoslavenska akademija znanosti i umjetnosti. Zagreb, 1. svezak 1880—1882, 97. svezak 1976.

da su dobre. **Susvjedok** je riječ dosta nezgrapna u izrazu: »susvjedok mi je savjest«. Znači da mi savjest svjedoči zajedno s nekim drugim, a tko je taj drugi? U narodnom se govoru čuje izraz: »Savjest mi je svjedok!, a ne: »Savjest mi je susvjedok!«. Nešto se slično može reći o imenici **suzajedničar**. Sama riječ **zajedničar** znači da je netko dionik ili član zajednice, onda čemu onaj **su-**? **Sustarješina** je prema zvuku riječi »onaj koji je zajedno s kime starješina« kao što je **suučenic** »onaj koji zajedno s kime uči«. U kontekstu riječ nema toga značenja nego znači »i sam starješina« (**Z** i **Š**), odnosno »starješina kao i oni« (**B** i **Ž**). **DF** izraz: »Pozdravlja vas **suizabranica** u Babilonu«, u kojemu dolazi imenica **suizabranica**, po sebi je nejasan pa je nejasno i značenje te riječi. Stariji prevoditelji su upotrijebili pridjev **izabran** s dodatkom **crkva** (**Z** i **B**) ili **općina** (**Š**). Nejasno je i značenje riječi **sutijelo**. Mjesto nje **Z** ima »suudovi«, **Š** »sutjelesnici«, a **B** »udovi istog tijela«. U duhu hrvatskog jezika najbolje se izrazio **B**. **Suuznik** je dobra kovanica i znači onoga koji je s kim u uzama, u zatvoru, kao što supatnik označuje onoga koji s kime zajedno pati. Mjesto **suuznik Z, Š** i **B** imaju »druge u sužanjstvu«.

Kovanica **muškoložnik** (1 Kor, 6, 9) slabo zvuči, a ni značenje joj nije jasno. **Služnik** (Heb 3, 5) stara je riječ. Danas se uzima u značenju »čovjek koji posluhuje u kakvoj prigodi«. Mjesto nje **Z, Š** i **B** imaju **sluga**. **Bogoslužnik** (Heb 8, 2) ne pristaje dobro u izrazu: »(Isus) kao **bogoslužnik** Svetinje«. **Bezmjerje** (2 Kor 10, 1) u sebi je dobra riječ ali mi se čini da na citiranome mjestu bolje stoji izraz »preko mjere« (**Z** i **Š**) ili prilog »neumjereno« (**B**). Isto tako čini mi se da je bolje reći **brbljanje** (**B**) nego **praznorečje** (**DF**) (1 Tim 1, 6), kao što je bolje reći **prazno prepiranje** (**Z** i **Š**) ili **isprazno prepiranje** (**B**) nego **rječoborstvo** (**DF**) (1 Tim 6, 4).

Gadost (Otk 17, 4) je riječ ruskog podrijetla. U našem joj jeziku odgovaraju riječi: **gnusoba, grdoba, nakaznost** i sl. **Z** i **Š** imaju mjesto nje »gad«, **B** **odurnost**. **Moreplovac** (Otk 18, 17) nespretna je kovanica. Osim toga je i nepotrebna kod doborih riječi: **pomorac, mornar**. Glagolska imenica **uskrsenje** (Mt 9, 18; Iv 11, 1) koja dolazi u podnaslovima odnosnih poglavlja, nije dobro građena. Mjesto **uskrsenje** trebalo je napisati **uskrišenje**. **DF** nekoliko puta pišu **uskrišen** (Mt 9, 25; Rim 7, 1. i 4). Uza sve to pišu **uskrisenje!** **DF** za stanovnike Samarije imaju nazive: **Samaritanac, Samaritanka**, načinjene od imenice **Samarija** s odnosnim sufiksima (usp. Iv 4, 4. i 39). U književni jezik ušao je oblik **Samaritanac, Samaritanka** prema grč. **Samareites**, i lat. **Samaritanus, Samaritana**.

U **DF** prijevodu ima još velik broj imenica o kojima bi se moglo nešto reći ili im nešto prigovoriti. Neke su od njih nove kovanice kao: **beščutnik** (2 Tim 3, 3), **brzopletnik** (2 Tim 3, 4), **neobuzdanik** (2 Tim, 3, 3), **nepobožnik** (1 Tim 1, 9), **nepomirljivac** (2 Tim 3, 3), **pojavak** (1 Tim 6, 14), **praznoglasje** (1 Tim 6, 20), **protulik** (Heb 9, 24); druge stare kovanice kao **nadahnitelj** (Otk 22, 6), **nepokvarljivost** (Tit 2, 7), **nepokornik** (1 Tim 1, 9), **opakost** (Mt 22, 18), **sebeljubac** (2 Tim 3, 2), **zbiljnost** (Kol 2, 17), itd.

b. Pridjevi

DF u nekoliko slučajeva pišu **gujinji** (Mt 3, 7; 12, 34; Lk 3, 7) u značenju **zmijski** (**Z** i **B**) ili **zmijin** (**Š**). Budući da **guja** ne znači samo zmija nego i glista, a **gujinji** ne samo **zmijski** nego i što **pripada glisti**, bolje stoji pridjev **zmijski** nego **gujinji**. **DF** za Ivana Krstitelja kažu da je bio obučen u **devinju** dlaku (Mk 1, 6) mjesto u **devinu** dlaku (**Z, Š** i **B**). **Devinji** je pridjev slabo poznat. Nemaju ga ni noviji književni rječnici. Naprotiv, pridjev **devin** općenito je poznat. Imaju ga **Z, Š** i **B**. Zato je i bolji. Pridjev **okrutan** (Dj 20, 29) redovito se upotrebljava za ljude, a ne životinje. **DF** su ga upotrijebili za vuka. **Z** i **Š** imaju **grabežljiv**. I pridjev **krvoločan** je bolji nego **okrutan**. Neobičan je i pridjev **vrstan** (Rim 14, 4. i 15, 14) u značenju **moćan, kadar, spo-**

soban. Mjesto njega **Z** ima **kadar**, **Š** i **B** izražavaju se glagolom **moći** na prvome mjestu. Na drugome **Z** i **Š** imaju **možete**, **B** pridjev **kadar**, **kadri**. Pridjev **jedinstven** nije dobro upotrebljen u izrazu: »Duh, voda i krv; i to je troje **jedinstveno**« (1 Iv 5, 8) jer u književnom jeziku on znači **jedini**, **poseban**, **osobit** i sl. Mjesto njega **Z** i **Š** imaju **jedno**, **B** »ovo se troje slaže«.

Pridjev **besprigovorani** (1 Kor 1, 8) **DF** pišu u značenju **bez krivice (Z)**, **bez krivnje (Š)** i pridjeva **neporećan (B)**. Možda bi mjesto njega bolje stajao pridjev **besprijekoran**. U 1 Kor 7, 36 **DF** imaju dva pridjeva **nepriličan** i **preživotan**, oba u muškom rodu. Budući da prvi ima više značenja, iz konteksta nije jasno u kojem ga značenju treba uzeti. **Z** i **Š** mjesto njega imaju izraz **da nanosi sramotu**, **B** **da nedolično postupa**. Široj javnosti nisu dobro poznate riječi **nejače** (mjesto dojenče) i **nejačak** (mjesto nekaj) (1 Kor 13, 11). Uzalud ćemo ih tražiti u ARj i u drugim rječnicima. Umjesto njih **Z**, **Š** i **B** imaju **dijete**, **djetinjski** kao opće poznate. Široj javnosti nije dobro poznat ni pridjev **zaludan** (1 Kor 15, 10). Od njega je poznatiji oblik **uzaludan**. **Z** i **Ž** pišu **bez ploda**, **Š** **prazna**, **B** **bez uspjeha**. Isto se može reći i o pridjevu **stamen** (2 Kor 1, 7; 1 Pt 5, 9) koji je izveden od osnove **sta-** i sufiksa **-men** (usp. rumen, usmen). **Z**, **Š**, **B** i **Ž** imaju u odnosnim recima **čvrst**, **V** **stavan**. Pridjev **nadspoznatljiv** (Ef 3, 19) dobro je načinjen. Međutim je više u duhu hrvatskog jezika opisno izražavanje kako su učinili prevoditelji **Z**, **Š**, **B**, **V** i **Ž**. Pridjev **neumjestan** (2 Sol 3, 2) **DF** upotrijebili su za ljude: »da se oslobodimo **neumjesnih**... ljudi«. Međutim, u književnom se jeziku upotrebljava za riječi i izraze, a ne za ljude. Načinjen je prema ruskom pridjevu **neumestij** i od njega su bolji naši pridjevi: **neprikladan**, **nepriličan** i sl.

Novija je kovanica pridjev **neprijetvoran** (1 Tim 1, 5). Uzalud ćemo ga tražiti u rječnicima. **DF** su ga upotrijebili kao atribut imenici vjera: »vjere **neprijetvorne**«. Mjesto njega **Z** piše »vjere bez pretvaranja«, **Š** »vjere neličemerne«, **B** »iskrene vjere« riječi i izraze koji više odgovaraju duhu hrvatskog jezika nego kovanica **neprijetvoran**. Nova je kovanica i pridjev **zlo-duhovski** (1 Tim 4, 1) u izrazu »**zloduhovskim** naucima«. Budući da su **đavao**, **sotona** i **zloduh** ista bića s različitim nazivima, **Z**, **Š** i **B** mjesto **zloduhovski** pišu **đavolski**. **DF** upotrijebili su i kovanicu **praznorječan** (Tit 1, 10) u izrazu »mnogi su... **praznorječni**«. Mjesto toga **Z** ima »taštih brbljavaca«, **Š** »praznih brbljavaca«, a **B** samo »brbljavaca«. Kako se čini, najbolje se izrazio **B** jer imenica **brbljavac** uključuje pridjev **tašt**, **prazan**. Nov je i pridjev **neuzdrmljiv** (Heb 12, 27 i 28). **Z** i **Š** jedanput imaju »što se ne pomiče«, drugi put pridjev **nepokolebljiv**. **B** oba puta se izražava opisno: »ne mogu uzdrmati«, »koje se ne može uzdrmati«.

Pored **Duh Sveti** **DF** koji put pišu **Sveti Duh** (Dj 2, 38 i 13, 4). Prvi je oblik ušao u hrvatski crkveni jezik iz latinskog jezika i u hrvatskoj Crkvi upotrebljavao se kroz stoljeća za oznaku treće osobe presv. Trojstva. Sveti Duh, naprotiv, ima više drugih značenja. Pa kao što se govori i piše: Grgur Veliki, Leon Veliki, Petar Veliki itd., tako treba govoriti i pisati **Duh Sveti**.

c. Glagoli

Oblik **unići** (Mk 10, 15; Lk 18, 17; Otk 3, 20) po sebi je pravilan, ali se u književnom jeziku osjeća zastarjelim. U književnom jeziku prevladao je oblik **ući**, kako imaju **Z**, **Š** i **B**. U književnom jeziku nije običan ni oblik **naužiti se** (1 Pt 3, 10). Upotrebljavaju ga samo neki književnici. Običniji je i bolji oblik **nauživati se**. Futur I. **oslijepit ćeš** (Dj 13, 11), koji osim **DF** ima i **B**, ne znači »postat ćeš slijep«, kako traži smisao rečenice, nego »učinit ćeš slijepim«. »Postat ćeš slijep« ili »bit ćeš slijep«, kako pišu **Z** i **Š**, treba da glasi »oslijepit ćeš«. Aorist **postakoše ih** (Dj 17, 5) načinjen je od gl. **postaknuti** (postaći). Književni oblik glasi: »**potaknuti**« (potaći) ili neobičnije **podstaknuti** (podstaći). **B** je upotrijebio gl. **potaknuti**, dok su se **Z** i **Š** drukčije

izrazili, bez glagola. Ni oblik **umaći** (Heb 2, 3) nije običan. Običniji je i bolji oblik **umaknuti**, mjesto kojega **Z**, **Š** i **B** imaju gl. **izbjeći**. Glagolski prilog prošli **pavši** (Iv 12, 24) učinjen od osnove **pa**— ne valja. On treba da glasi **padnuvši**, prema osnovi **padnu**—(ti), načinjenoj prema glagolima 2. vrste.

DF su upotrijebili glagole **zamijetiti** (Mt 16, 8; Mk 8, 17), **primijetiti** (Dj 22, 9) **osporavati** (Lk 2, 34), **prinuditi** (Mt 14, 22), **bodriti** (Dj 14, 22) koji su ruskoga podrijetla. Mjesto **zamijetiti** **Š** i **B** imaju **opaziti**, a mjesto **primijetiti** **Z**, **Š** i **B** gl. **vidjeti**. **Z** u značenju **zamijetiti** ima gl. **znati**. Mjesto **osporavati** **Z**, **Š** i **B** pišu **protiviti se**, mjesto **prinuditi** **Z** ima **primorati**, **Š** **natjerati**, a **B** jedanput **primorati**, drugi put **prisiliti**, treći put **natjerati**. Prema tome, prevoditelji **Z**, **Š** i **B** u navedenim slučajevima izražavaju se bolje u duhu hrvatskog jezika nego **DF**.

Glagole **prisposoditi** (Mt 7, 24) i **spočitavati** (Dj 11, 2) **DF** uzeli su iz kajkavskog narječja kao i imenicu **prisposoda** (Mt 13, 3, 10, 18). Mjesto **prisposoditi** **Z** upotrebljava gl. **biti kao**, **Š** izraz **nalik je**, a **B** gl. **usporediti**. **Z** u svom evanđelistaru češće upotrebljava imenicu **prisposoda**. Mjesto nje **Z** i **Š** pišu **priča**, **B** **usporedba**. Maretić savjetuje da se mjesto gl. **prisposoditi** kao bolji upotrebljava gl. **porediti** ili **isporediti**, a mjesto imenice **prisposoda** imenica **poredba**.¹¹ Međutim, u crkvenom se jeziku često upotrebljavaju i tako su stekle pravo opstanka. Gl. **spočitavati** susreće se u djelima nekih pisaca s kajkavskog područja. **Z** i **B** mjesto njega imaju gl. **prepirati se**, **Š** gl. **prigovoriti**, koji odgovara gl. **spočitatnuti**.

U značenju »**udušiti se**, **utopiti se**« **DF** pišu gl. **podaviti se** (Mt 8, 32; Mk 5, 13). **Z** jedanput ima gl. **poginuti**, drugi put **potopiti se**, **Š** prvi put gl. **izginuti**, drugi put **potopiti se** kao i **Z**, a **B** prvi put **izginuti** kao **Š**, drugi put **utopiti se**. Možda bi još bolje u oba slučaja pristajao gl. **udušiti se**. U značenju **unajmiti se** **DF** imaju gl. **pribiti se** (Lk 15, 15). Prije **DF** taj su gl. u tom značenju upotrijebili **D. Daničić** i **Vuk Karadžić**.¹² Poslije njih i **Z**. Za razliku od njih **Š** ima gl. **najmiti se**, **B** »ode u najam«. U hrvatskom književnom jeziku ne zvuči dobro gl. **otarasiti se** (Lk 12, 58). U njegovu značenju **Z** i **Š** imaju **osloboditi se**, **B** **riješiti se**. U štokavaca gl. **pobrati** (Mt 13, 28) ne znači isto što **pokupiti** ili **počupati** kao što imaju **DF** i **Z**. Zato je mjesto **pobrati** bolje reći **sabrati**, kako pišu **Z** i **Š**, ili **pokupiti** kako ima **V** ili **počupati** kako kaže **B**. Prema starijim prevoditeljima Božje se zapovijedi **vrše** ili **opslužuju**, a riječ se Božja **drži** ili **održi**, a prema **DF** Božje se zapovijedi **čuvaju** (Mt 19, 20), a njegove se riječi **čuvaju** ili **očuvaju** (1 Iv 2, 5. i Iv 8, 51). U prijevodu **DF** čitamo da proroci »**pretkazaše** dolazak Pravednika« (Dj 7,52) i da Agag »**pretkaza**« veliku glad (Dj 11, 28). U prvom retku **Z** i **Š** vele da su proroci »**naprijed** javljali«, u drugom da Agag »**proreče**« glad. **B** se nešto razlikuje od **Z** i **Š**. U prvom slučaju on ima »**unaprijed** najavljivali«, u drugom »**proreče**« kao i **Z** i **Š**. U **DF** gl. **providati** (Dj 18, 15), načinjen prema lat. gl. **providere**, znači isto što »**pribavljati**, **namicati**, **opskrbljivati**«. U grč. originalu stoji **opsesthe**, u Vulgati **videritis**. **Z** i **B** su preveli »**uredite**«, **Š** »**gleđajte**«, što bolje odgovara originalu.

DF pišu da je Demetrije »**namicao obrtnicima nemalu dobit**« (Dj 19, 24). Čini mi se da je bolji izraz **Z** i **Š** »**pribavljao zaradu**«. Još bolji izraz **B** »**omogućivao veliku zaradu**«. **DF** kažu da se starješine efeške crkve »**obisnuše** Pavlu oko vrata« (Dj 20, 37). Gl. **obisnuti** (od ob-visnuti, odnosno od ob-visnuti) za širu čitalačku publiku nije običan. Ne donose ga ni noviji književni rječnici. Mjesto njega **Z**, **Š** i **B** imaju gl. **pasti**: »**pali su oko vrata**« (**Z** i **Š**), »**padoše oko vrata**« (**B**). **DF** vele da su suradnici Pavlovi »**podmjestili** svoj vrat« za njegov život (Rim 16, 4). Isti glagol upotrijebio je i **B**. **Z**, **Š** i **Z** naprotiv imaju gl. **položiti**: »**vrat svoj položise**«. Možda bi još bolje bilo upotrijebiti gl. **podmetnuti**: vrat svoj **podmetnuše**. Na jednome mjestu **DF** pišu

¹¹ Dr. T. Maretić, Jezični savjetnik, izdala JAZU, Zagreb 1924.

¹² Sveto pismo Staroga i Novoga zavjeta. Preveo Stari zavjet **D. Daničić**, Novi zavjet **Vuk St. Karadžić**, Beograd 1921, IV. knj. Mojsijeva, 22, 25; Luka, 15, 15.

da je Isus svoje slušatelje stao »poučavati mnogočemu« (Mk 6, 34) mjesto »stao poučavati u mnogočemu ili mnogošta« ili, kako pišu Z i Š »poče ih učiti mnogo«, ili »te ih počeo učiti dugo«, kako piše B. Nije dobro rečeno ni da malo kvasca »sve tijesto ukvasa« (1 Kor 5, 6), jer ukvasiti znači »uskisnuti, postati kvasan ili kiseo«, a ne »učiniti kvasnim ili kiselim«. U tom značenju postoji gl. ukvasiti, kako ima B i gl. ukiseliti, kako imaju Z i Š. Gl. prepljavati (prema prepraviti) susreće se u djelima hrvatskih pisaca s područja Slavonije i slabo je poznat široj javnosti. DF ga imaju u izrazu »Je li tko pozvan kao obrezan, neka ne prepravlja obrezanje« (1 Kor 7, 18). Mjesto njega Z ima »neka se ne pravi neobrezan«, Š »neka se ne gradi kao neobrezan«, B »neka ne taji obrezanja«. Postavlja se pitanje: Da li je gl. prepravljati dobro upotrijebljen u navedenom primjeru jer on zapravo znači »prenačinjati, prenapravljati, ponovno, iznova napravljati, činiti«. Široj javnosti vjerojatno je pomalo nejasan i gl. osmjeljivati se u izrazu: »Čime se god tko osmjeljuje, ... osmjeljujem se i ja« (2 Kor 11, 21). Pravo mu je značenje »postajati smion, slobodan«, odnosno »usuđivati se« prema lat. *audere* u Vulgati. Z, Š i B imaju »ponositi se«. DF su uzeli gl. posjesti u značenju »posaditi, sjesti koga« u izrazu: »posjede (ga) sebi zdesna« (Ef 1, 20). Z i Š upotrijebili su gl. posaditi, B postaviti. Oba su glagola jasnija i bolja nego posjesti. Istinovati znači »pokazivati, dokazivati da je nešto istina, uvjeravati, svjedočiti da je što istina«. U DF prijevodu znači »živjeti po istini, držati se istine« (Ef 4, 15). Z i Š imaju »držeći se istine«, B »provodimo u život istinu«.

Gl. uminuti DF češće upotrebljavaju u značenju »proći, nestati, iščeznuti« (Mt 24, 35; Mk, 13, 31; Lk 21, 33). Z, Š i B u sva tri slučaja imaju samo gl. proći. Gl. uminuti susreće se u djelima književnika s kajkavskog područja. Po sebi je dobar, ali nije poznat na širem govornom području hrvatskog jezika. Isto tako na širem govornom području hrvatskog jezika ne govori se požneti i gl. pridjev trpni požnjeven (Otk 14, 16) nego požeti i gl. pridjev trpni požet, kako imaju Z i Š. Prema DF »vinogradari pograbiše... sluge« (Mt 21, 35), Z ima »vinogradari pohvatavši sluge«, Š »vinogradari napadoše na sluge«, B »v. uhvatiše sluge«. Možda je još bolje »zgrabiše sluge«. DF vele da Isus »opkoli pogledom« one koji su sjedili oko njega (Mk 3, 34). Z piše »pogledavši oko sebe«, Š »pogleda na one«, B »pogleda naokolo«. Možda još bolje »zaokruži pogledom«, kako DF imaju u retku Mk 10, 23. Dokotrljati prema ARj znači »koturajući dogurati, dovaljati«. U retku Mk 15, 46. ne govori se o guranju i valjanju kamena, nego o stavljanju kamena na Isusov grob. Zato mi se čini da su u pravu Z, Š i B kad su mjesto dokotrljati upotrijebili gl. navaliti na. Gl. otkotrljati (se) znači »koturajući odvaljati (se), odvaljati (se) od čega«. DF su ga upotrijebili u značenju »dignuti (se), ukloniti (se), odvaliti (se)« (Mk 16, 4). Mjesto otkotrljan Z i Š imaju odvaljen od groba, B odmaknut od groba.

(Nastavit će se)

I s p r a v c i

U prošlom broju SB, 1—1978, str. 72, prigodom korekture omaškom je krivo složen 9. redak odozdo. On treba glasiti: Ordinarij može slučaj ispitati sam (kan. 335) ili preko svoga General—.

Na str. 85, redak 7. odozdo, mjesto vjereniku, treba biti vjerniku.